

ČASOPIS ZA SUVREMENU POVIJEST, IHRP HRVATSKE
KNJ. I—II/1969. i I/1970.

U skladu sa novom orijentacijom i perspektivnim programom svoje djelatnosti u sistematskoj obradi savremene hrvatske historije, Institut za historiju radničkog pokreta Hrvatske pokrenuo je ovaj časopis, čije težište, istina, i dalje počiva na obradi historije radničkog pokreta, KPJ i oslobodilačkog rata, ali sa naglašenom tendencijom postepenog obuhvatanja svih komponenti savremene hrvatske historije.

U uvodnoj riječi Redakcija ističe da *Časopis za suvremenu povijest* treba da okupi snage radi »postepenog proširivanja istraživanja na različita područja društvenog života, koja obilježavaju pojedine povijesne pojave i razdoblja...« i da razvije naučnu kritiku kako bi se »ispunila osjetna praznina u poznavanju i ocjeni dosadašnjih dostignuća naše historiografije i stvorio solidniji temelj za budući rad...«.

Časopis ima sljedeće rubrike: članci i rasprave, izvještaji o znanstvenim rezultatima, ocjene i prikazi, časopisi, iz znanstvenih ustanova, bilješke (samo u br. I/1970) i bibliografija.

Knjiga I—II za 1969. godinu

Prvi rad u ovoj svesci *Sindikalni pokret u Hrvatskoj u razdoblju 1933—1936. s obzirom na politiku KPJ (prvi dio)*, autor Bosiljka Janjatović, sa rezimeom zauzima oko 50 stranica. (Neuobičajeno se daje rezime poslije prvog dijela, iako rad nije završen). Autor je u uvodu najprije dao osvrt na literaturu i izvore i naznačio svrhu. Zatim je u kratkim crtama prikazao situaciju u kojoj su se našle sve organizacije radničkog pokreta zavodjenjem šestojanuarske diktature. Iako je u naslovu 1933. označena kao prva godina, čini se da bi ispravnije bilo početi sa 1932. godinom, jer je te godine (u julu mjesecu) KPJ donijela odluku o upućivanju svojih članova na rad u sindikate, u prvom redu u URSSJ, čije su organizacije u odnosu na centralu bile autonomne, pa je djelatnosti KPJ upravo ovaj sindikat najbolje odgovarao. Za razliku od ORS-a (također socijalistički sindikat) URSSJ je imao više organizacija, a s obzirom na to da je ORS imao svoju centralu, URSSJ je bio prikladniji za ostvarivanje uticaja KPJ na radnike u cjelini.

U poglavlju *Ekonomski i socijalni položaj radnika* autor je naročitu pažnju posvetio akciji utvrđivanja minimalnih nadnica i zaključivanju kolektivnih ugovora, oko čega se vodila borba više godina, da bi, na kraju, 13. februara 1937. godine bila završena donošenjem »Uredbe o utvrđivanju minimalnih nadnica, zaključivanju kolektivnih ugovora, pomirenju i arbitraži«.¹⁾

¹⁾ Uporedi — A. Hadžirović: Donošenje »Uredbe o utvrđivanju minimalnih nadnica, zaključivanju kolektivnih ugovora, pomirenju i arbitraži« 13. februara 1937. Prilozi IRP Sarajevo 1/1965, 97—108. Spominjući rad A. Hadžirovića, B. Janjatović kaže da je Hadžirović zaključio da su u pokretanju zahtjeva za donošenje Uredbe o utvrđivanju minimalnih nadnica, kao i donošenju primjedbi na prednacrt zakona o minimalnim nadnicama aktivni bili ORS i URSSJ, što je netačno i da je Hadžirović tako zaključio zbog toga što mu nisu bili na raspolaganju izvori o djelatnosti ostalih saveza (str. 6, napomena 32). Primjedba B. Janjatović ne stoji, jer Hadžirović govori i o ostalim savezima i organizacijama, a o URSSJ govori u cjelini — ne o njegovim strukovnim savezima — pa je B. Janjatović, vjerojatno, na osnovu toga dala nepromišljenu zamjerku.

U poglavlju *Stav KPJ prema radu u sindikatima i postepeno jačanje u URSSJ-ovim organizacijama* autor prikazuje pionirsku aktivnost KPJ, čije su organizacije najprije morale da se obnove, organizaciono učvrste i tek poslije toga da uspješno obavljaju ovaj novi zadatak. Mora se priznati da je autor u analizi ovog pitanja iskoristio vrlo bogatu građu i literaturu. Svoja istraživanja u ovom, kao i ostalim poglavljima sveo je uglavnom na užu Hrvatsku — Hrvatska i Slavonija, dok je zbivanjima u Dalmaciji posvetio više pažnje samo u vezi sa splitskim plenumom CK KPJ, juna 1935. godine. U cijelom poglavlju dominiraju neslaganja i sukobi komunista i socijalista u pitanjima taktike i organizacije zajedničkih akcija za bolje uslove radničke klase. Koliko je stav komunista bio ispravan, najbolje pokazuje odnos KPJ prema Hrvatskom radničkom savezu. Iako su komunisti istupanje ovog saveza ocjenjivali kao razbijačko i negativno gledali njegovu aktivnost, oni su na HRS gledali kao na organizaciju u kojoj se okupljaju radnici pa su ga zbog toga pozivali na akcije — štrajkove i na organizaciono jedinstvo u sklopu stvaranja jedinstvenog narodnog fronta.

U poglavlju *Opći radnički savez i njegov odnos prema drugim sindikalnim organizacijama* autor najprije prikazuje sukob URSSJ i ORS, a zatim nastojanje ORS-a da se formira Jugoslovenski radnički sindikat (JRS). Pošto ovaj pokušaj nije urodio plodom, ORS se izjasnio za sindikalno jedinstvo, ali ne za onakvo jedinstvo kakvo su predlagali komunisti. Isto kao rukovodstvo URSSJ-a i rukovodstvo ORS-a je uvijek gledalo vlastite interese i borilo se za svoje položaje u sindikatima. Stoga je ispravna konstatacija autora kad kaže: »Laviranjem vodstva ORS-a između režimskih i sindikalnih organizacija tada već pod uticajem komunista pokazuje da je ono, u želji da sačuva sindikat i svoje mjesto u njemu, bilo spremno na svako taktiziranje i priklanjanje jačem«. (str. 42).

Obnavljanje hrvatskog radničkog saveza sljedeće je poglavlje u ovom radu. Na početku autor ispravno zaključuje da je HRS, kao sindikalna organizacija, trebalo da obuhvati sve radnike Hrvate isto onako kao što je »Gospodarska sloga« imala da bude ekonomska organizacija hrvatskog seljaka. I jedno i drugo bilo je organizovano tako da služi interesima i ciljevima Hrvatske seljačke stranke (HSS-a), čija se aktivnost počela snažnije osjećati od početka 1935, tj. od vremena priprema petomajskih izbora i dalje. I upravo zbog toga što je HRS bio ekspozitura među radnicima — zaključuje autor, to je odredilo stavove HRS-a i njegov odnos prema drugim sindikalnim organizacijama. (str. 49). Najbolji dokaz za to leži u činjenici da se HRS-ovo rukovodstvo nije izjašnjavalo protiv štrajka kao sredstva borbe radničke klase, ali je svojim mjerama (nepriznavanje štrajka ako radnici nisu 10 nedelja učlanjeni u savez, ako štrajk nije odobrila savezna uprava i sl.) nastojalo svesti u granice svojih zahtjeva i zakonskih okvira, tj. u one regulative koji su odgovarali politici HSS tog vremena.

Na kraju prvog dijela autor je u poglavlju *Ostale sindikalne organizacije* naglasio da Radnički strukovni savez (RSS), jugoslovenski nacionalni radnički sindikati (JNRS) i jugoslovenski radnički savez (JRS) nisu u ovom razdoblju na području Hrvatske bili neka značajnija snaga u sindikalnom pokretu, iako su u skladu sa svojim osnovnim stavovima prema klasnim sindikalnim organizacijama otežavali rad Komunističkoj partiji Jugoslavije na stvaranju sindikalnog jedinstva.

U drugom dijelu svog rada, knj. I/1970, Bosiljka Janjatović najprije govori o štrajkaškom pokretu (poglavlje *Razvoj i karakteristike štrajkaškog pokreta*, str. 105—132) a zatim na dvije stranice donosi Zaključak.

Drugi po redu je rad Filkrete Jelić—Butić *Prilog proučavanju djelatnosti ustaša do 1941. godine*. U uvodnom dijelu autor ističe »da još uvijek nema zaokruženog prikaza razvoja ustaškog pokreta do 1941.« i da zbog fragmentarne građe raznjestene u mnogim arhivima u zemlji i svijetu, koja se teško može koristiti, i ovaj rad treba shvatiti kao pokušaj da se da cjelina, ali bez dubljeg poniranja u analizu najbitnijih pitanja i osnovnih etapa u razvoju ustaškog pokreta između dva rata. Prikazan je korijen nastanka ustaškog pokreta u uslovima koji su ga prouzrokovali, razvoj do atentata, do stvaranja Banovine Hrvatske, odnosno Sporazuma Cvetković—Maček i od Sporazuma do 10. aprila 1941. godine, u radu se govori o krizama i slabostima, iz kakvih je slojeva capio svoje članstvo, te značaj međunarodnog faktora prije svega sila Osovine na njegov rast i snagu, koja bi svakako bez toga ostala nezapažena, a ustaški pokret anonimnan.

Ipak, nije do kraja prikazana veza ustaškog pokreta i politike HSS-a (odnosno predsjednika HSS-a dra V. Mačeka) u razdoblju neposredno pred pregovore za sklapanje sporazuma Cvetković—Maček, gdje su ustaše jednu Mačekovu akciju u

Trećem Rajhu, o pitanju teritorije buduće »hrvatske države«, u 1941. godini uz pomoć Nijemaca vrlo vješto iskoristili tako da su u svoju ustašku »Nezavisnu Državu Hrvatsku« uključili i Bosnu i Hercegovinu.²⁾ Jer, ne treba zaboraviti da su se u 1941. godini njemačko-italijanski odnosi počeli »mutiti« zbog Bosne i Hercegovine, a ustaško-italijanske nesuglasice nisu u 1941. godini izbile samo zbog Dalmacije (anektiranog dijela) nego i zbog italijanskih aspiracija na Bosnu i Hercegovinu, a svemu tome korijen se nalazio ranije, u 1939. i 1940. godini³⁾.

Organizacija i rad Pokrajinskog i Mjesnog odbora Narodne pomoći u Zagrebu 1941—1942, autor Narcisa Lengel—Krizman, svakako, spada u red uspješnijih radova o ilegalnom NOP-u u gradovima uopšte. Interesantan je naročito zbog toga što nam otkriva vrlo bogatu i raznovrstanu aktivnost dva odbora Narodne pomoći (Pokrajinskog i Mjesnog), čije je sjedište bilo u Zagrebu, glavnom gradu tadašnje ustaške »Nezavisne Države Hrvatske«. Autor vrlo uspješno prati rad Pokrajinskog odbora Narodne pomoći od jeseni 1940. godine (kada je bio i izabran), kao i njegovih pomoćnih organa, od kojih je jedan bio osnovan još ljeta 1939. godine na inicijativu CK KP Hrvatske — Odbor za pomoć španjolskim dobrovoljcima, odnosno tzv. Španski komitet, čija je djelatnost nastavljena u okviru Pokrajinskog odbora Narodne pomoći. Od ostalih pomoćnih organa ovog odbora autor plastično prikazuje djelatnost Odbora za logore i zatvore tzv. logorski odbor, zatim Odbora narodnooslobodilačkog fonda i, kao posebnu vrstu djelovanja, koja nije imala svoj naziv, vršenje uspješnih akcija spasavanja istaknutih partijskih radnika iz logora, zatvora i zatvorskih odjeljenja u bolnicama itd.

U drugom dijelu svog rada autor prikazuje rad Narodne pomoći u Zagrebu kojom je rukovodio njen Mjesni odbor, a odvijala se kroz rad 6 kotara sa vrlo iscrpnim podacima o broju aktivista, njihovoj socijalnoj strukturi i datoj pomoći.

Na kraju, autor konstatuje da su osnivanjem prvih NOO-a u Zagrebu NOO-i preuzeli dio zadataka narodne pomoći.

Posljednji prilog u ovoj rubrici je rad Branke R. Pribić *Kulturno-prosvjetna djelatnost socijaldemokrata u Hrvatskoj u razdoblju 1892. do 1907.* Autor na osnovu bogate literature i izvorne građe ukazuje na značaj kulture i prosvjete u istoriji radničkog pokreta Hrvatske, jer »politička historija radničkog pokreta uključuje i kulturnu politiku socijaldemokrata kao važan faktor«, i da »ona danas predstavlja u Hrvatskoj tradiciju staru od prilike stotinu godina«, kojoj istorijska nauka mora posvetiti odgovarajuću pažnju. Ovaj prilog je prvenac u naučnoj obradi ovog pitanja i vrlo koristan za potpunije sagledavanje cjelokupne djelatnosti socijaldemokrata u Hrvatskoj.

U rubrici *Izveštaji o znanstvenim rezultatima* prezentiran je opsežan rad (jedini u ovoj rubrici) Mire Kolar—Dimitrijević *Proučavanje ekonomsko-socijalne strukture i položaja radničke klase u Hrvatskoj između dva rata u našoj poslijeratnoj literaturi.* Vršeci opsežnu analizu radova u okviru raznih društvenih nauka koji se odnose na socijalnu i ekonomsku strukturu i položaj radničke klase u Hrvatskoj, autor zaključuje da nema specijalnih radova koji se bave strukturom i položajem radničke klase Hrvatske; svi radovi su ili odviše uopšteni i obrađuju problematiku za cijelu zemlju ili odviše detaljiziraju i predstavljaju samo osnovu za daljnja istraživanja. Ni sindikalni pokret u cjelini nije obrađen. Obradeni su samo revolucionarni i donikle reformistički sindikati, dok su potpuno neobrađene vjerske i nacionalne sindikalne organizacije, koje su u pojedinim vremenskim intervalima obuhvatale veliki broj radnika. Zbog svega toga autor zaključuje da bi »strukture trebalo da proučavaju grupe formirane od raznovrsnih stručnjaka i da bi radi dobivanja i provjere konačnih rezultata trebalo uspostaviti i užu koordinaciju između republičkih instituta koji se bave proučavanjem radničkog pokreta«.

U rubrici *Ocjene i prikazi* Dragovan Šepić daje iscrpan prikaz naučnih djela Dragoslava Jančkovića: *Jugoslovensko pitanje i Krfska deklaracija 1917. godine*, Beograd 1967, str. 517; Mira Kolar—Dimitrijević kraći prikaz knjige Nikole Vuča: *Agrarna kriza u Jugoslaviji 1930—1931*, Beograd 1968, str. 300; Dr Bogdan Krizman širi prikaz knjige Koste St. Pavlovića: *Razgovori sa Slobodanom Jovanovićem*

²⁾ Uporedi — Dušan Biber: Ustaše i Treći Rajh. Prilog problematici jugoslovensko-njemačkih odnosa 1933—1939, *Jugoslovenski istorijski časopis*, br. 2/1964, str. 52 i dalje; Rafael Brčić, Okupacioni sistemi u BiH 1941, *Vojnoistorijski Glasnik*, br. 1/1970, 22—23.

³⁾ Opširnije vidi moj rad, Prilog razmatranju okupacionih sistema u BiH 1941, Prilozi IRP Sarajevo, br. 5/1969, str. 217—259 i rad citiran u napomeni 2.

1941—1945, Vindzor, Kanada 1969, str. 103; Slobodan Žarić širu ocjenu radova Branka Petranovića pod naslovom *Osvrt na neke radove Branka Petranovića o razdoblju socijalističke izgradnje Jugoslavije*; Marijan Maticka prikaz časopisa *Vingt-cinq ans des recherches historiques en France (1940—1965) — Dvadeset pet godina istorijskih istraživanja u Francuskoj* i, Vojmir Kljaković, *Vojna enciklopedija*, sv. 1—10. Izdanje redakcije vojne enciklopedije, Beograd. Štampa Grafički zavod Hrvatske, Zagreb.

U rubrici *Časopisi* Marijan Maticka daje recenziju knjige *Istorija radničkog pokreta, Zbornik radova*, sv. 1—5, Beograd 1965—1968, a Filkreta Jelić—Butić *Prilozi*, Institut za istoriju radničkog pokreta Sarajevo, br. 1, 2, 3, 1965—1967.

U rubrici *Iz znanstvenih ustanova* Josipa Paver donosi rad pod naslovom *Rukopisna ostavština Ive Politea*, koja se čuva u Arhivu Hrvatske u Zagrebu.

U rubrici *Bibliografija* Marija Sentić donosi rad pod naslovom *Bibliografija literature o narodnooslobodilačkom ratu i socijalističkoj revoluciji 1941—1945*, obuhvativši samo domaću izdavačku djelatnost u periodu 1941—1950.

Knjiga I/1970.

Prvi rad u ovoj knjizi *Značenje osnivanja Komunističke partije Hrvatske*, autor Ivan Jelić, sadrži tekst autorovog referata podnesenog na naučnom skupu u Splitu, oktobra 1969. godine⁴⁾ i istovremeno je sažeti oblik njegovih opsežnijih istraživanja ovog problema.

Istakavši da je istorijska nauka u proučavanju istorijskog razvoja KPJ između dva rata dostigla takav stepen da omogućava da se jasnije i objektivnije sagleda i ocijeni značaj osnivanja KPH, autor, dalje, s pravom ističe značaj Četvrte zemaljske konferencije KPJ, koja je označila korak dalje u izgradnji ispravnog stava KPJ prema nacionalnom pitanju i dodaje da je to bio početak novog kursa koji je unio dosta neshvatanja kod dijela komunista u Hrvatskoj i u redovima lijeve inteligencije koja je u to vrijeme vodila široke diskusije o hrvatskom nacionalnom pitanju. Zbog toga je bilo nužno potpunije tumačenje ideje o potrebi osnivanja nacionalnih komunističkih partija, što je i učinjeno na Splitskom plenumu, juna 1935. godine. Jelić s pravom konstatuje da Splitski plenum označava početak promjene u dotadašnjem razvoju stavova KPJ prema nacionalnom pitanju, jer je upravo ovdje prvi put jasno izneseno mišljenje »da pravo naroda na samoodređenje ne uvjetuje ujedno i pravo na otcjepljenje«.

Rasprave o osnivanju nacionalnih komunističkih partija nastavljene su u Hrvatskoj nesmanjenom brzinom. Samu podlogu — ističe autor — dala je sve ozbiljnija politička situacija u zemlji, a snažniji poticaj došao je s idejom o stvaranju pokreta Narodnog fronta, koji je rukovodstvo KPJ, u skladu s konkretnim stavovima međunarodnog komunističkog pokreta u borbi protiv fašizma, postavilo pred jugoslovenske komuniste na Splitskom plenumu, tj. prije Sedmog kongresa Kominterne.

Autor je vrlo detaljno analizirao pokušaj nalaženja »zajedničkog jezika« komunističke i socijalističke, ističući da je upravo nacionalno pitanje bilo kamen spoticanja u dodirima između dvije strane, jer su socijalisti, bez obzira na svoju organizacionu rascjepkanost, bili jednodušni u negaciji problema nacionalnog pitanja. Za njih su, stvaranjem jugoslovenske države 1918. godine, svi daljnji društveni i nacionalni sukobi u toj zajednici ocjenjivani »kao plemenske razmirice«.

Jelić je vrlo dobro obradio i pokušaj prisnije političke saradnje KPJ sa HSS, odnosno sa Seljačko-demokratskom koalicijom (SDK), najjačim političkim činiocem u Hrvatskoj. Pri tome je dosta jasno potretao prestrukturisanje HSS-a koja je, uvlačenjem sve većeg broja građanskog elementa, postepeno gubila i, na kraju, izgubila svoje obilježje izrazite seljačke stranke postavši građanska, buržoaska politička stranka. Ako se ovome doda činjenica da su i ekstremne političke grupacije sve više dolazile do izražaja, u prvom redu istomišljenici ustaškog pokreta, koji je dobio podršku i klera u Hrvatskoj — tada je — ističe autor — moralo biti jasno da osnivanje KP Hrvatske »nije slučajno, nego proističe iz dugogodišnje borbe Komunističke stranke Jugoslavije, koja je branila ne samo interese radničke klase, nego je na svojoj zastavi imala uvijek napisanu ideju nacionalne slobode, ravnopravnosti i bratstva među narodima«, i da je novoosnovanoj KP Hrvatske (avgust 1937), kao nacionalnoj političkoj partiji tek predstojala velika politička borba da dokaže sebe i svoj politički program, koji su u stalnom procesu borbe postepeno

⁴⁾ Naučni skup u Splitu održan je 29—31. oktobra 1969. godine a organizator mu je dao naziv: »Teorija i praksa KPJ i SKJ u borbi za slamanje kapitalizma i izgradnju socijalističkog društva«.

primale široke narodne mase u Hrvatskoj i tako omogućile da KPH u predvečerje oslobodilačkog rata i revolucije bude potpuno svjesna svoje historijske uloge i kao takva nešto kasnije podigne Hrvatski narod u borbu protiv okupatora i domaćih izdajnika.

Vanjsko-politički položaj Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca godine 1919. je naslov studije Bogdana Krizmana, koju je autor podijelio u četiri dijela: na uvod, opštu situaciju, glavna vanjsko-politička pitanja i zaključak (tačnije: zaključni podaci koje je autor nazvao rekapitulacija).

U svom poznatom, iako čitljivom, stilu B. Krizman je plastično ocrtao unutrašnju i spoljnopoličku situaciju Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, odnosno vladajuće srpske buržoazije, koja je nastojala da sačuva i nekako održi stvoreno, oslanjajući se prvenstveno na vojsku, u uslovima koji ni unutra ni prema vani nisu bili dobri. Granični sporovi sa šest od sedam susjednih država, nepovoljne odredbe ugovora o primirju, slaba podrška saveznika u ratu (Francuske i V. Britanije), neprekidna neprijateljstva sa talijanskom diplomatijom, ukratko: kriza na sve strane, potencirana teškim stanjem iznutra (glad, nemiri, pobuna seljaka i vojnika itd.) — sve je to vrlo plastično prikazano u ovom radu B. Krizmana.

U radu *Prilog proučavanju odjeka atentata u Narodnoj skupštini 20. juna 1928.* Nadežda Jovanović razmatra u prvom redu reakciju progresivne jugoslovenske javnosti, prije svega u Srbiji, na ubistvo hrvatskih poslanika u Narodnoj skupštini 20. juna, uz poseban osvrt na ocjene i stav KPJ.

Autor nam, na osnovu sačuvanih dokumenata (pretežno iz tadašnje štampe) prikazuje odjek atentata u progresivnoj javnosti širom zemlje, a zatim reagovanje, ocjenu i stav KPJ prema atentatu. Posebno je obradio reagovanje komunističara u Srbiji, gdje je Oblasni sekretarijat KPJ za Srbiju već 20. juna izdao proglas »Radnom narodu varoši i sela«, što je bio prvi partijski zvanični akt. Proglas CK KPJ je objavljen u vanrednom broju zagrebačke *Borbe* 21. juna, da bi nas na kraju upoznao sa deklaracijama sa kojima su predstavnici radnika u gradskim opštinama istupali osuđujući politički teror i zločin nad hrvatskom opozicijom.

U radu autora Mire Kolar—Dimitrijević: *O socijalnoj strukturi radništva Hrvatske u razdoblju između dva rata*, koji je razbijen u više poglavlja dato je i šest tabela koje pokazuju brojno stanje radnika na području Hrvatske i Jugoslavije 1922—1940, broj zaposlenih u industrijskim djelatnostima Hrvatske prema evidenciji socijalnog osiguranja na dan 1. 9. 1937, broj radnika Hrvatske po glavnim grupacijama prema evidenciji socijalnog osiguranja na dan 1. 9. 1937, mobilnost radnika na području Zagreba, Hrvatske i Jugoslavije 1923—1939, indekse porasta i pada muške i ženske radne snage na području Hrvatske 1923—1939, i odnos prosječne muške i ženske nadnice na području zagrebačkog i splitskog okružnog ureda za socijalno osiguranje 1926—1941.

U zaključku autor naglašava da podaci koje je prikupio, iako se pomoću njih, prvi put analizira globalna struktura radničke klase Hrvatske u periodu između dva rata, još uvijek ne daju potpunu sliku, pa stoga njegov pokušaj ima samo orijentacioni karakter. Zbog neistraženosti mnogih pitanja autor apeluje na koordinirani rad veće skupine raznovrsnih istraživača: historičara, ekonomista, pravnika, sociologa i dr.

U rubrici *Izveštaji o znanstvenim rezultatima* objavljena su dva rada: Narčića—Lengel—Krizman: *Naša historiografija i povijesna publicistika o Zagrebu u narodnooslobodilačkoj borbi* (str. 135—148) i Bosiljka Janjatović: *Povijesna literatura o sindikalnom pokretu u Hrvatskoj između dva rata* (str. 149—159).

Interesantno je napomenuti da su oba rada vezana za njihove rasprave u knjizi br. 1—2 za 1969. godinu.

U rubrici *Ocjene i prikazi* objavljeno je ukupno devet prikaza (Zlatko Čepo: *Istorija Komunističkoj partii Sovjetskogo Sojuza*, treće, dopunjeno izdanje, Moskva 1969, str. 735; Mirjana Gross prikazuje knjigu mladog češkog historičara Mitroslava Hroch-a *Novim stazama u proučavanju razvoja malih evropskih nacija*, Praha 1968; Stanislava Koprivica—Oštrić ocjenu knjige *Novija jugoslovenska historiografija o Komunističkoj organizaciji Jugoslovena u Sovjetskoj Rusiji 1918—1921*; Slobodan Žarić ocjenu rada Ahmeda Nazečića *Rad Jugoslovenskog odbora za pomoć gladnima u Rusiji*, Prilozi za istoriju socijalizma, 1, 1964, 235—277; Vojsimir Kljalković prikaz *Dva zbornika dokumenata — 1. Aprilski rat 1941*, knj. I, Beograd 1969, str. 985+64; 2. Zbornik dokumenata i podataka o narodnooslobodilačkom ratu naroda Jugoslavije, tom XIII, knj. I, Dokumenti Kraljevine Italije 1941, Beograd 1969, str. 923+66; Fikreta Jelić—Butić objavljuje osvrt na radove koji se odnose

na proučavanje ustaškog pokreta i NDH pod naslovom *Noviji prilozi proučavanju ustaškog pokreta i 'Nezavisne Države Hrvatske' 1941—1945. u našoj historiografiji*; Mira Kolar—Dimitrijević prikaz knjige Stjepana Pulišelića *Uloga velikih ličnosti i radnih masa u historiji*, Sisak 1968, str. 163; Miroslava Despot prikaz knjige Antona Scherera *Südosteuropa Dissertationen 1918—1968. Eine Bibliographie deutscher, östereichischer und schweizerischer Hochschulschriften*, Graz — Köln—Wien 1968, str. 221 i Vlado Oštrić prikaz knjige *Oktjabr i Revolucionoje dviženije v stranah Centralnoj i Jugovostočnoj Evropi (1917—1923. g.)*. Ukazatelj literaturi 1945—1965, Moskva 1968, str. 320.

U rubrici *Časopisi* uvrštena su tri osvrta dok je u rubrici *Bilješke* objavljeno deset osvrta na domaće i inostrane časopise.

U rubrici *Iz znanstvenih ustanova* Ivan Jelić (sa saradnicima) daje kraći osvrt na organizaciju znanstveno-istraživačkog rada na povijesti radničkog pokreta, KPJ, NOB-a i socijalističke revolucije u Hrvatskoj u institucijama sa područja SR Hrvatske.

I na kraju, u rubrici *Bibliografija* data su dva priloga.

Mr Rafael BRČIĆ